

معلم طراحی

معلم ماندگار

اشاره

«طراحی آموزشی» و «مهارت معلمی» دو عنصر کلیدی در فرایند یاددهی یادگیری هستند که تأثیر زیادی بر کیفیت آموزش و یادگیری دانش آموزان دارند. طراحی آموزشی به معنای برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی محتوا، فعالیت‌ها و ارزیابی‌ها به گونه‌ای است که هدف‌های آموزشی به بهترین نحو محقق شوند. از سوی دیگر، مهارت معلمی شامل توانایی‌ها و ویژگی‌هایی شخصیتی است که به معلمان کمک می‌کند فرایند یاددهی یادگیری را به طور مؤثر هدایت کنند.

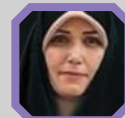
کلیدواژه‌ها

طراحی آموزشی، مهارت معلمی، نظام آموزشی، ارزشیابی آموزشی، هدف‌های آموزش

شهبان سیاسی

کارشناس آموزش

فاطمه امامقلی

مدیر مدرسه

طراحی آموزشی

با وجود متمرکزبودن نظام آموزشی برخی کشورها مانند کشور عزیزمان ایران، همچنان نقش معلم به عنوان طراح آموزشی اهمیت بسیاری دارد. زیرا آنچه در فرایند یاددهی یادگیری در کلاس درس رخ می‌دهد، تنها به تبادل اطلاعات و تکیه بر کتاب درسی محدود نیست. بسیاری از اتفاقات تربیتی و یادگیری‌های مرتبط با زندگی، بالاتر از کتاب و محتوای آموزشی و در مهارت‌های معلمی ریشه دارند. از این رو طراحی آموزشی گستره‌ای را مبتنی بر مهارت‌های معلمی شامل می‌شود.

دریچه تجربه: فرمول ماندگاری

چند سالی بود که با دانش آموزانم قرار گذاشته بودم، برای اینکه بتوانند از عهده حفظ کردن فرمول‌ها بر بیایند، سرساعتی معین، همه در گروه مجازی حضور پیدا کنند و هر کدام فقط یک فرمول را از حفظ در گروه مطرح کنند و بگویند چطور آن را به حافظه سپرده است. هر کسی هم که نتوانسته حفظ کند، فقط به راهکار بقیه گوش دهد تا زمانی که یکی از راه‌ها به او کمک کند. ایده و شیوه جالبی بود و برای همه بچه‌ها اثرات خوبی به همراه داشت.

یکی دو سال بعد که اغلب دانش آموزانم دانشجو شده بودند، مثل هر سال می‌آمدند و به من سر می‌زدند. یکی از آن‌ها گفت، من شاید همه فرمول‌های درسمان را به یاد نداشته باشم، چون در حال حاضر در رشته‌ای تحصیل می‌کنم که ارتباطی با آن‌ها ندارد، اما آن ساعت مشخص که منتظر پیام‌های یکدیگر بودیم، هنوز برایم پراهمیت است. مثل این است که گویی ساعت یادگیری‌ام روزانه در همان زمان پر (شارژ) می‌شود.

طراحی آموزشی در یک قاب

از این دیدگاه خوب است ابتدا به طراحی آموزشی و گستره کلی آن نگاهی بیندازیم و در ادامه ارتباط آن را با برخی مهارت‌های معلمی بررسی کنیم. طراحی آموزشی شامل این مرحله‌هاست:

۱. تحلیل نیازها: در این مرحله، نیازهای یادگیرندگان و هدف‌های آموزشی شناسایی می‌شوند. این تحلیل به معلم کمک می‌کند بفهمد چه محتوایی باید تدریس شود و چگونه می‌توان آن را به بهترین شکل ارائه کرد.

دریچه تجربه: تغییر نسل و تغییر ذائقه

سال‌های پیش وقتی از دانش آموزان می‌خواستم برای گفت‌وگو و مباحثه دورهم بنشینند، این فعالیت در کلاس بسیار مورد استقبال قرار می‌گرفت. در حال حاضر بیشترین مباحثه و گفت‌وگوهای ما زمانی صورت می‌گیرند که در گروه مجازی از آن‌ها می‌خواهم درباره موضوعی نظریه‌ها را با یکدیگر در گفت‌وگو شوند. در عمل این بخش از بیان حضوری، به گفت‌وگوی مجازی تغییر شکل پیدا می‌کند و دانش آموزان با احساس آزادی عمل بیشتری به

این کار دست می‌زنند.

۲. تعیین هدف‌های آموزشی: هدف‌های آموزشی باید مشخص، قابل اندازه‌گیری و واقع‌گرایانه باشند. این هدف‌ها باید به گونه‌ای تعیین شوند که دانش آموزان بتوانند پس از یادگیری، توانایی‌های جدیدی را کسب کنند.

دریچه تجربه: معجزه ارتباط با چهار «خ»

هر بار که می‌خواهم هدفی را بر اساس محتوا در نظر بگیرم، می‌کوشم آن را با یکی از چهار «خ» که از برنامه درسی ملی برگرفته شده‌اند، انطباق دهم. به این منظور بخشی از مطالب را که می‌تواند با خود دانش آموز زندگی او مرتبط باشد، در قالب مثال‌ها و مصداق‌های عینی به تصویر می‌کشم. از سایر موارد مثل ارتباط با معنویات و خداوند، پدیده‌ها و خلقت، و ارتباطات اجتماعی و خلق هم در صورت امکان استفاده می‌کنم. تجربه به من نشان داده است که این ارتباط‌دهی به ماندگاری و دریافت بهتر مطالب کمک می‌کند.

۳. انتخاب محتوا: محتوا باید

با هدف‌های آموزشی مرتبط باشد و به گونه‌ای انتخاب شود که

جذابیت و انگیزه یادگیری را افزایش دهد. این موضوع شامل کتاب‌ها و جزوه‌های تکمیلی هم می‌شود.

۴. طراحی فعالیت‌های یادگیری: فعالیت‌ها باید متنوع و متناسب با انواع سبک‌های یادگیری دانش آموزان طراحی شوند. این فعالیت‌ها می‌توانند شامل روش‌های تدریس فعال، کارهای گروهی، پروژه‌های عملی، ارائه دانش آموزی و موارد دیگری از این دست باشند.

۵. ارزیابی: ارزیابی باید به طور مداوم انجام گیرد تا پیشرفت دانش آموزان بررسی و نقاط قوت و ضعفشان شناسایی شوند. ارزیابی می‌تواند شامل آزمون‌ها، پروژه‌ها و بازخوردهای کلاسی باشد.

دریچه تجربه: آزمون به یادماندنی

ابتدا نمی‌پذیرفتم که خود ارزیابی می‌تواند نمونه خوبی برای آزمون‌های کلاسی من باشد. اما در اولین اجرا متوجه شدم

طراحی آموزشی زمانی می‌تواند بر فرایند یاددهی یادگیری اثر بگذارد که با مهارت اجرایی معلم همخوانی و تناسب داشته باشد

و همراهی بیشتری داشته باشند. با این نگاه، دیگر به تذکرها خشک و تکراری یا تهدیدهای ناشی از وضع قوانین مکرر نیاز نیست.

۳. **توانایی تفکر انتقادی:** معلمان باید قادر باشند دانش آموزان را به تفکر انتقادی برانگیزند. این مهارت شامل پرسشگری، تحلیل اطلاعات و حل مسئله است.

۴. **انعطاف پذیری و آگاهی از فناوری های نوین:** شرایط یادگیری همواره در حال تغییر است. بنابراین معلمان باید توانایی سازگاری با شرایط جدید و تغییر روش های تدریس خود را داشته باشند. از سوی دیگر در دنیای امروز، آشنایی با فناوری های آموزشی و استفاده از آن ها در فرایند یاددهی یادگیری ضروری است. به همین دلیل توانایی معلمان در استفاده از ابزارهای دیجیتال برای ارتقای یادگیری ضروری است.

طراحی آموزشی مبتنی بر مهارت های معلمی کمک می کند یادگیری فراتر از محتوای کتاب بخ دهد

کوتاه سخن

طراحی آموزشی مؤثر و مهارت های معلمی مکمل یکدیگر هستند و تأثیر زیادی بر کیفیت آموزش دارند. با توجه به تغییرات سریع در دنیای آموزش، معلمان باید همواره در حال یادگیری و به روز رسانی مهارت های خود باشند تا بتوانند بهترین تجربه یادگیری را برای دانش آموزان فراهم کنند. این امر نه تنها به رشد فردی معلمان کمک می کند، بلکه به پیشرفت کلی نظام آموزشی نیز منجر خواهد شد.

منابع

- ۱. محمودی، مهدی (۱۳۹۶). طراحی آموزشی: اصول و روش ها. انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران.
- ۲. علیزاده، محمد (۱۳۹۸). «فناوری های نوین آموزشی و تأثیر آن بر یادگیری». «مجله تحقیقات آموزشی».
- ۳. ایساول، ناهید؛ پورشافعی، هادی؛ مؤمنی مهمونی، حسین؛ اکبری، احمد (۱۴۰۳). «فرآیند توسعه حرفه ای معلمان در مدارس (الزامات، بسترها و چالش ها)». فصلنامه علمی تعلیم و تربیت و آموزش دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان، دوره ۲، شماره ۴، تابستان.

که چقدر دانش آموزان توانستند مشکلات یادگیری خود را صرفاً از همین طریق رفع کنند. این تجربه باعث شد سراغ مدل های دیگری از ارزشیابی هم بروم. در اقدام بعدی به صورت موردی و بدون اطلاع قبلی همکارانی را در کلاس اجرا کردم. این درست است که شاید نتوانم از نمره های به دست آمده در ارزیابی های نهایی استفاده کنم، اما مهم این است که این روش بر یادگیری دانش آموزان اثر مثبت بسیار داشته است.

مهارت معلمی

در طراحی آموزشی، توجه به مهارت های معلمی از ضرورت ها به شمار می رود. از این رو توجه به مهم ترین مهارت ها در تدوین و ارائه طراحی آموزشی، سازنده و اثربخش خواهد بود. برخی از این مهارت ها عبارتند از:

۱. **مهارت های ارتباطی:** معلمان باید بتوانند به خوبی با دانش آموزان ارتباط برقرار کنند. به عبارت دیگر سهم معلمان در ایجاد ارتباط سازنده، به نسبت بالایی بیشتر از دانش آموزان است. از جمله این مهارت ها گوش دادن فعال، بیان واضح مطالب و ایجاد فضایی امن برای بیان نظرات است.

۲. **مدیریت کلاس:** معلم توانایی مدیریت کلاس را دارد و فضایی منظم و مؤثر برای یادگیری ایجاد می کند. این موضوع شامل تنظیم قوانین کلاس، حل تعارض ها و ایجاد انگیزه در دانش آموزان می شود.

دریچه تجربه: انضباط بدون درد و خون ریزی!

یکی از مهارت های سازنده در مدیریت کلاس درس «انضباط مثبت» است. در تجربه من، هنگامی که دانش آموز بودم، تنها مهره نگه دارنده نظم و قوانین کلاسی، برخورد معلم در مواجهه با بی انضباطی شناخته شده بود. اما در حال حاضر آموخته ام که در کنار وضع قوانین، لازم است کلاس را همراه با رفتارهای همدلانه و به کمک روش های نوین تدریس که از جذابیت های بیشتری برخوردارند، اداره کنم. این کار باعث می شود دانش آموزان با کمال میل در فعالیت ها شرکت کنند